

Time: 2 ½ hours

Marks: 75

NB: (1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain the significance of rural credit in agrarian transformation. 15

OR

1. Evaluate the role and significance of MGNREGA in rural poverty alleviation. 15

2. In what ways have NGOs helped in addressing the issues of rural areas and its people. 15

OR

2. Show how Non Political Party Formations (NPPFs) have addressed rural development issues. 15

3. Analyze the problems in agrarian sector and reasons for agrarian crisis due to Globalization. 15

OR

3. Evaluate the role of SEZs in rural areas. 15

4. Explain land and livelihood issues in the context of mega projects in the rural countryside. 15

OR

4. Elaborate on the relationship between agrarian distress and farmer suicides. 15

5. Write short notes (**any two**): 15

a) Rural banks

b) Self Help Groups

c) Case study of a rural co-operative

d) Politics of rural co-operatives

*****

वेळ : २१/२ तास

गुण : ७५

सूचना: १) सर्व प्रश्न आवश्यक

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. शेतीचा कायापालट करण्यात ग्रामीण पतव्यवस्था कितपत महत्वाची आहे ते सांगा. १५
किंवा
१. ग्रामीण दारिद्र्य कमी करण्यात 'मनरेगाच्या' भूमिका व महत्वाचे मूल्यमापन करा. १५
२. ग्रामीण क्षेत्र व लोकंच्या समस्या सोडविण्यात बिगर शासकीय संस्थांची मदत कशा प्रकारे होते ते सांगा. १५
किंवा
२. ग्रामीण विकासाच्या समस्या अराजकीय पक्ष-संघटनेनी कशाप्रकारे मांडल्या ते दाखवा. १५
३. शेती क्षेत्रातील समस्यांचे विश्लेषण करून, शेती क्षेत्रातल्या संकटाला जागतिकीकरण कसे जबाबदार आहे याची करणे विशद करा. १५
किंवा
३. ग्रामीण भागातील विशेष आर्थिक क्षेत्राच्या भूमिकेचे परीक्षण करा, १५
४. जमिन व उपजीविकेचे साधन या समस्यांचे ग्रामीण भागात येणाऱ्या महा-प्रकल्पांच्या संदर्भात स्पष्टीकरण द्या. १५
किंवा
४. शेतीचे प्रश्न व शेतकरी आत्महत्या यातील परस्परसंबंधाचे विश्लेषण करा. १५
५. पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा. १५
अ. ग्रामीण पतसंस्था.
ब. स्वयं सहाय्यता गट.
क. ग्रामीण सहकारी संस्था एक व्यष्टी अध्ययन .
ड. ग्रामीण सहकारी संस्थांचे राजकारण.

*****